

העולים שהגיעו באמצע הלילה לכפר ויתקין

בחוף כפר ויתקין, הנקרא כיום חוף בית ינאי, במקום שרכס הכורכר המערבי מתגבהה לכיוון דרום, הוקם בשנת 1994 אתר קטן הנקרא "מצפה ההעפלה", שולחן ושני ספסלי אבן ומצבת זיכרון עשויה עץ עליה חרוטים שמות כל ספינות המעפילים, שבין השנים 1934 – 1939, לפני מלחמת העולם השנייה, הורידו עולים בקטע החוף בין נתניה מדרום וגבעת אולגה מצפון. הספינה הראשונה הייתה "וולוס" בשנת 1934, והאחרונה "אסימי" בשנת 1939. היוזמה להקמת המצפה הייתה של אמנון גיסר ויצחק סברדלוב מכפר ויתקין ואיתן גל ממשמר השרון.



לפני כ-80 שנה בסביבות חג הפסח תרצ"ט (אפריל, 1939) שוטטו בים, כעשרה ק"מ מהחוף, שתי ספינות מעפילים, האחת ספינת ההגנה "אסימי" והשנייה "קאטינה", ספינה של בית"ר. ל"קאטינה" התלוותה ספינה קטנה, שטוחה, בשם "פאנאגיה קונסיטריו", שתפקידה היה לקרב את העולים לחוף. ממנה ירדו העולים לסירות קטנות שהתקרבו ככל יכולתן, והורידו את העולים, שפסעו רגלית במים לחוף.

ה"אסימי" היתה צריכה להוריד עולים בחוף כפר ויתקין וה"קאטינה" בחוף חבצלת השרון שמצפון לנתניה. מהחוף אותתו לספינה אלא שה"פנג'ה" ועליה שלוש מאות עולים טעתה והגיעה לחוף כפר ויתקין, ואליו ירדו המעפילים.

בילדותי סיפרה לי אימי על קבלת העולים בכפר. העולים רוכזו בבית העם, קבלו בגדים חדשים וממנו חולקו לבתי החברים. חלק מהעולים נשארו בבית העם. לביתנו הגיע מעפיל. בבית היה חדר שינה אחד בו ישנו הורי ואנוכי, ילד בן שלוש. אימי חיממה דוד מים על הפרימוס במקלחת, העולה התרחץ, ושכב לישון על הספה בחדר האוכל הקטן. לפנות בוקר העירו אותו ואת כל המעפילים ופיזרו אותם בפרדסים מחשש שיתפסו על ידי המשטרה הבריטית. מאיר כספי סיפר לי, כי אימו שרפה בבוקר את כלי המיטה בה ישן העולה בביתם, כיוון שהיו מלאים בפשפשים...

העולים על ה"קאטינה" היו אנשי בית"ר, וכשהגיעו לכפר קראו את סיסמתם "תל-חי".

הספינה "אסימי" לא התקרבה לחוף באותו לילה, כי הקברניט שלה חשש מתפיסתה על ידי המשטרה הבריטית ורק לביל המחרת הורידה חלק מהעולים לחוף.

אנשי בית"ר מנתניה שחיכו לעולי ה"קאטינה" בחוף חבצלת השרון, עמדו על הטעות, הגיעו לכפר ויתקין בבוקר ודרשו לקבל את העולים "שלהם". ואכן, העולים פונו באוטובוסים לנתניה וכנראה גם לחדרה. חלק גדול מעולי בית"ר נקלטו בנתניה.

לסיפורה של אימי היה המשך. אחרי פרק זמן, הגיע לביתנו "הכשריסט" שהיה למעשה פועל חקלאי שעבד במשק וגר בביתנו, במקום אבי שעבד בעבודה ציבורית בחלק גדול מימי השבוע. כשנכנס הבחור למקלחת זיהה לפי המראה שהיתה מעל הכיור, שהוא היה העולה שהגיע לביתנו בלילו הראשון בארץ. זו הייתה מראה קטנה במסגרת של תמונה שהייתה מוצבת באלכסון כדי שאימי, שהייתה נמוכת קומה, תוכל להשתמש בה. את המראה הזו תליתי למזכרת בסככה שבחצר ביתי, ליד כלים ישנים אחרים אותם אני שומר.

בסוף שנות ה-90 ישבנו באחד הערבים על שפת הים בהגיגת יום הולדת וסיפרתי לנוכחים במקום את סיפור מעפילי ה"קאטינה" וה"אסימי". ואז אמרה אחת הבנות: "הורי נפגשו לפני נישואיהם בספינה "אסימי". אימי ירדה לחוף בשבי ציון שבצפון הארץ, ואילו אבי ירד בחוף ניצנים שבדרום".

לפני מספר שנים, סיפר לי חבר כי שמע מבנו של אחד המעפילים, וייס-מנתניה, את הסיפור הבא:

המספר הוא פרופ' זאב צחור, שהיה בזמנו מזכירו של דוד בן גוריון בשדה בוקר, ומאוחר יותר ראש מכללת "ספיר" שבנגב המערבי.

לדבריו, שמע מאביו כי אנשי כפר ויתקין קיבלו את העולים ה"בית"רים" ב"פנים חמוצות" – כלאו אותם בבית העם שבכפר והם שוחררו רק אחרי שהגיעו למקום אנשי בית"ר מנתניה ואיימו לשבור את הדלתות של בית העם...

התקשרתי אז לזאב צחור וניסיתי לשכנעו שהסיפור שלו אינו משקף את האירועים באותו לילה. לא בטוח שהצלחתי. זאב סיפר שסבלם של מעפילי ה"קאטינה", ששהתה בים כשלושה חודשים היה גדול משל כל ספינת מעפילים אחרת באותה תקופה.

לפני כמה שבועות, שמענו במתנ"ס בכפר ויתקין הרצאה של הסופר יגאל צחור, חבר קיבוץ רביבים, אחיו של זאב, ובפתח דבריו, סיפר שאביו הגיע לארץ, לחוף כפר ויתקין באניה "קאטינה", כשחברי כפר ויתקין ניסו למנוע את ירידתם לחוף, והספינה הורידה חלק מהעולים בחוף אחר...

ניסיתי להבין, מניין באו ההאשמות הללו, שאינן תואמות את הסיפור האמיתי שאני מכיר. כל חברי כפר ויתקין מדור המייסדים הלכו לעולמם לפני שנים רבות. גם חלק מבני הדור השני כבר אינם. אך ישנם בכפר עוד עשרות בנים שזוכרים ויודעים כיצד קבלו את העולים בכפר.

מספר המיטות שהוכנו בבתי החברים למעפילי ה"אסימי" שהיו צריכים להגיע לכפר ויתקין היה קטן ממספר המעפילים שהגיעו ב"פאנאגיה" ובאניה "קטינה". בכפר הכינו רשימות של בתים קולטים, בגדים חדשים, מים חמים לרחצה, ארוחה, מיטה וכו'. ב"פאנאגיה" הגיעו יותר משלוש מאות עולים, ולפי גירסה אחרת – 365. העולים הלכו ברגל משפת הים לכפר ויתקין בקבוצות של חמישים איש שחולקו לבתי החברים לפי התכנון. העולים האחרונים נשארו בבית העם, כיוון שהיה קשה למצוא להם מקומות בבתים לקראת סוף הלילה. צריך לזכור שבתי הכפר באותה עת היו קטנים וגם כחודשיים לפני כן קלט הכפר למעלה מחמישים בני נוער מ"עלית הנוער" מוינה בירת אוסטריה (אותם נערים שהקימו ב-1942 את מצפה "בית אשל" ממזרח לבאר-שבע).

מרדכי מירסקי מבית ינאי שהיה נוטר על החוף באותו לילה כתב שהקבוצה האחרונה של העולים עזבה את החוף בשעה 3:00 לפנות בוקר. כחצי שעה לפני שעבר במקום הפטרול (הסיוור) של המשטרה הבריטית...

דב גרשוני מכפר ויתקין כתב: "ברור שקבלנו את העולים מאניית "א.צ.ל" (בית"ר) כמו את אלה מאוניית "ההגנה".

ולסיום אביא את דבריו של אחד ממעפילי ה"קאטינה" – שמעון בוקס שקיבלתי מ"ארכיון מחנה המעפילים בעתלית":

"אם בתחילת המסע היינו משוכנעים שיותר גרוע לא יכול להיות, במשך המסע נעשה המצב קשה, הגענו לקצה גבול הסבל, אנו צירוף של עצמות וסחבות... שרועים באדישות, איש על גבי רעהו... לעשיית הצרכים, היה צורך

לטפס ולעלות על קרש מעל הים, והרוח השיב את הצרכים על האנשים השרועים, ומי שלא יכול היה לטפס, עשה הכל מתחתיו... איבדנו כל צלם אנוש...

בשביעי של פסח התקרבונו לחוף בפעם הרביעית... בערך בשעה 22:00 הטילה הספינה עוגן קרוב מאוד לחוף... למראה הארץ, נשכח הכל, נולדים בכ כוחות חדשים... מגיעים ריחות של פרדסים הנוסכים בנו שיכרון... ב-01:00 ירדתי לסירה, אחרי רגעים מספר אנו על החוף. הסירה אינה מגיעה ממש לחוף, ואת המרחק שנותר אנו עושים ברגל בתוך המים, המגיעים למחצית הגוף. מובילים אותנו למושב בקבוצות של חמישים. מכניסים לכל בית שניים מאיתנו (היו הרבה בתים שרק אחד ג.ח.)... לפנינו שולחן ערוך בכל טוב ממאכלי פסח... אנו מתקלחים, נותנים לנו בגדים נקיים ואנו נכנסים למיטות צהורות... המושב עושה רושם אגדתי... באיזה אורח לבכי קיבלו אותנו... מה יפית כפר ויתקין! אני מתעניין האם כולם קיבלו מידה כזו של הכנסת אורחים? מתברר שסיפור הכנת האורחים חוזר על עצמו וזה עושה עלי רושם עצום. מישוהו מעיר "הרי אנו טרנספורט רוויזיוניסטי... והנה כלל לא בדקו בציציות!" "השעות שבילינו בכפר ויתקין משאירות עלינו רושם בל ימחה".

עד כאן דבריו של שמעון בוקס.

אני מבין את העולים שלא נמצאו להם מקומות בבתי הכפר ונשארו מלוכלכים ועייפים בבית העם. אני בטוח שדאגו להם, אך בוודאי שזו לא היתה אותה קבלת פנים כמו בבתי החברים.

לפנות בוקר העבירו את כל העולים לפרדסים, מחשש שהמשטרה הבריטית תגלה אותם ובבוקר הגיעו אוטובוסים שפזרו אותם ברחבי הארץ.

כתב: גדעון חרובי

עריכה: שרי גלבוע

עדכונים: 2019

מקורות:

סיפור של סמוסה (שמואל) גבריאלי (ממייסדי כפר ויתקין), עלון המועצה האזורית עמק חפר, יוני 1980
סיפורים בחוברת "ראשית ההעפלה לא"י בעמק חפר – שנים 1934 – 1939", מרדכי מירסקי(ממייסדי בית ינאי), פנחס גלברט (עולה ב"קטינה" וחבר כפר ויתקין, דב גרשוני(ממייסדי כפר ויתקין), אמנון גיסר (בן למייסדי כפר ויתקין), דב מגן - ברצ'יק (מעפיל בספינת וולוס ב' ומפעילי ההעפלה והעליה לארץ).
החומרים לחוברת "ראשית ההעפלה" נאספו על ידי אמנון גיסר, איתן גל ויצחק סברדלוב.